

NAGY IMRE – „A TISZTA ÉLET PÉLDÁJA”

MÁRIÁS JÓZSEF

A *Magyar Nemzeti Galériában* 1976-ban rendezett gyűjteményes kiállítás megnyitóján jellemezte e szavakkal *Nagy Imre* életét és művészetét *László Gyula*, melyhez, a mondat folytatásaként, hozzátette: „*a néphez hű ember példája*”-t, kinek nevéhez nem véletlenül, nem egyszerű megkülönböztetés végett ragadt a *Zsögödi* előnév, amely – teszi hozzá a könyv szerzője – „*nem jelent nemesi armálist*”, hanem a szülőfölddel és népével való lelki egységre utal.

Szabó András igen tartalmas, nagyon szép kivitelezésű könyve* a kortárs tudós szavait akár jelígeként is választhatja volna a művész pályáivét, életművét bemutató kiadványa elé. Teszi ezt rendkívül alapos tárgyismerettel, mély lelki és érzelmi azonosulással, az életutat megvilágító „reflektorfények” – a háttérkép színes megelevenítése, a művész életrajzi visszaemlékezései, a kortársak értékelő, megbecsülésről és tiszteletről tanúskodó szavai, a nagyon bőséges adattár, a fekete-fehér és színes reprodukciók halmaza – megvilágításában tárja elénk rendkívül vonzó módon.

A könyvcím szokatlan szóösszetételét a sajátos csiki, zsögödi időjárási jelenséggel értelmezi, világítja meg: „*A korán kelő ember – mint amilyen Nagy Imre volt –, reggel, amikor kitekint az ablakon, nem mindig láthatja a környező völgyhatár-dombokat, először opálos fehérség tűnik a szemébe. Oszlását követően, majdnem egyszerre jelennek meg a környező dombok, hegyek. A homály- s ködoszlás után, a déli órákban percek alatt tisztul ki a levegő, és egyenesen bőfény szállja meg a vidéket. Olyan a fényáradat, mintha nem lenne iránya, mintha mindenfelől egyszerre érkezne. Nem fokozatosan vetülve világít, hanem belep, beterít, átítat, áthat; egy időben válik minden világossá, sugárzóvá, fényessé. Nyugat felől, a Hargita felett töményebb; megtámasztja a tekintetet, színnel telíti a szűrőket.*” Ezt szemlélteti, jeleníti meg *Szabó András Napi fényváltozás* című, hat felvételtől álló fotóillusztrációja. Ennek művészi tettenérése, megfestése valóban „*ősismeret*” igényelt, a látvány olyan birtoklását, amellyel csak *Nagy Imre* rendelkezett. Találón jellemezte *Mohi Sándor*, a kortárs festőművész: „*munkáin a fény a főszereplő*”.

A *Nagy Imre-i életmű* jobb megismerése, megértése végett előbb a történelmi háttér tárul elénk: az *Erdélyi Fejedelemség* vázlatos története, azon belül is a *Székelyföld* sajátos története, a megkésett polgári kibontakozás. A művész és történelmi, társadalmi környezetben konok, kemény munkával, elszántsággal tanult és dolgozott, keresve a maga saját útját. A trianoni országcsönkítést követően a nagy visszatérők – *Benedek Elek* és *Kós Károly* – útján haladt: hazatért, a maga öntörvényű útját, sorsát követve és vállalva kötötte sorsát örökérvényűen *Zsögödhöz, Csíkhöz*, ahhoz a világhoz, amelyből vétegett. Pedig a kísértés ott kopogtatott a zsögödi otthon ablakán: kortársai már a húszas években „*az új magyar képzőművészet egyik legizmosabb tehetségét látták benne*”, ígértes

* Szabó András: *A bőfény forrása. Zsögödi Nagy Imre*. Pallas Akadémia – Csiki Székely Múzeum. Csíkszereda, 2006.

karrier állt előtte. Alkotásain nem uralkodtak el a csábító irányzatok. A kisszámú kitérők – *Kecskemét, Nagybánya* –, kísérletezések révén szívós munkával és eltökéltséggel alakította ki s maradt maga által kiküzdött, megformált úton, megteremtve annak eszmei hátterét is: „műveit egyéni és kisközösségi világába vetett lázadásmentes hitéből merítette”.

Milyen volt az a kisközösségi világ? A család, Zsögöd varázslatos környezete, a gazdálkodás megtermékenyítő küzdelme és öröme alkotják annak erővonalait, összetevőit. S még valami: a tündéri természet csodálatos színvilága – művészetének alfája és omegája: „beálltam tanulni a természet, a mindenség szövetségesévé”, „a természetnek vagyok tisztelője és festője”. Ehhez kötődik, ebből bontakozik ki művészi hitvallása is: „A realista művészet alapja és kiindulópontja a természet. Elsősorban az a természet, melyben élni és halni kell a művésznek. A művész szemlélete és alkotóterülete lévén a természet, annak minden összefüggő részét úgy hozza az alkotás fázisába, ahogy a természet nagy mozgató törvényszerűségét veszi.” Ebben a keretben jelennek meg képein, épülnek be a tájba a csiki világ kemény küzdelmet folytató alakjai.

Ez távolról sem jelentette azt, hogy Zsögöd valamiféle eliziumi sziget lett volna számára, ahova bezárkózik, ahova nem hatol be a külső világ zaja. Ott találjuk a *Barabás Miklós Céh* alapító tagjai sorában. Gyakran és szívesen utazik, ám az élmények gazdagsága sem tudja feledtetni Zsögödöt, ahova mindenholnan – Londonból épp úgy mint Kolozsvárról – visszavágyik: „elkében, s talán álmában is számtalanszor – mindegyre itthon volt”. Már a negyvenes évek elején művésztelepet szándékszik létesíteni szülőföldjén. Kolozsvári, marosvásárhelyi esztendeiben is Zsögöd jelenti a biztos pontot. Intrikák, ármánykodások sem török le. Már tanulóévei alatt „örökre, egy életre megnyerte személyes szabadságát. És meg is tudta tartani azt!”

Szívós munkával tökéletesítette rajztudását, amelyet az alkotás alapelemének tartotta. Ennek köszönhetően születhetett meg a kortársak gazdag portré-galériája: *Tamási Áron, Márkos Albert, Bene József, Cs. Erdős Tibor, Ladea Romulus, Sütő András, Vetró Artúr, Márton Áron püspök, Kányádi Sándor, Aba-Novák Vilmos...* Ugyanez alapozza meg az önarcképek, a festményeken megjelenített családtagok, aktok, portrék megszületését, a tájba illeszkedő, annak részesévé váló ember és kisközösség megjelenítését.

Tudatában volt alkotásai értékének. Épp ezért fogant meg az az elgondolás, hogy azok lehetőleg egy tömbben, gyűjtemény formájában maradjanak az utókorra. Ennek lett gyümölcse a *Marosvásárhelynek* adományozott kollekció (1959), valamint a *Zsögödon* létrehozott *Nagy Imre Képtár* (1973). Ugyanily értéket jelent a *Csiki Székely Múzeumban* található hagyatéka is.

Szabó András részletesen elénk tárja, gazdag reprodukció-anyaggal illusztrálja az ötvenkét évet felölelő alkotói pálya művészi kibontakozásának állomásait. A képekhez fűzött igen tömör értékelések az alkotások lényegére, a motívumvilág, a formai megoldások gazdagodására irányítják figyelmünket.

A *Nagy Imre* életművéhez kötődő irodalom rendkívül gazdag – csupán tételes felsorolásuk közel tíz oldalt tölt meg. Művészi nagyságát, alkotásainak mérhetetlen értékét korán felismerték, méltányolták. A kötetben közölt igen gazdag adattár része az 1924-es kolozsvári egyéni kiállításról a *Csiki Lapok* által 1925. május 24-én közölt írás. Abból ragadunk ki néhány gondolatot, amelyek akár az életmű összegzői is lehetnének. „Ő az emberért való művészet fanatikusa (...) A léleklátás és kifejezésének szuggesztív ereje alakjainak döbbenetes reálitást ad (...) Ezt az életet csak az figyelhette meg így, aki nem külső

szemlélő, de itt él hegygel, felhővel, emberrel testvéri életet. A megtestesült transzilvanizmus Nagy Imre művészete! (...) Technikája felöleli a nagy mesterek eredményeit, de mindig megmarad eredetinek, Nagy Imre-inek." Tíz évvel később ugyane lapban méltatják a csikszeredai egyéni kiállítást: „Küzdelmekre, megpróbáltatásokra termett fajtájának legcsodálatosabb hajtása, kinek alkotó zsenije, teremtő karaktere a csiki székely földből kapta azt a hajtó erőt, amely művészetét olyan értékessé, naggyá és székellyé teszi.” A sort hosszan, nagyon hosszan folytathatnánk. *Gazda József* – a művész avatott tollú monográfiusa – szavai mégis ide kíváncsoznak e szép kötet lapjairól: „...nemcsak festők, hanem írók, szobrászok és zenészek sokasága tartja őt szellemi-emberi példaképének. A zsigódi otthon szimbólum. S a zsigódi »remete« nem remete már, művészete kulcs a természethez, népünkhöz, és kulcs önmagunkhoz is. Saját népünk arca, önmagunk arca tekint velünk szembe a vászorról.”

A kortársak, a kritika elismerő szavaihoz odatársultak a hivatalos elismerések is: a *Szinyei Merse Társaság Zichy Mihály grafikai díja* (1939), a kolozsvári *Művészeti Hetek* nagydíja (1942), a *Kulturális Érdemrend* I. fokozata (1968), a *Magyar Képzőművészek Országos Szövetsége* tiszteletbeli tagsága (1969), posztumusz *Magyar Örökség-díj*, több magas állami kitüntetés.

A kötet rendkívül értékes része a *Nagy Imre* műveit felölelő katalógus, amely 1917-től veszi száma alkotásait, a kivitelezés szerinti csoportosításban.

A kiadvány román, német és angol nyelvű rezümével nyújt lehetőséget az európai és egyetemes szellemi körforgásba való betagozódáshoz.

Nagy Imre tiszteletét és megbecsülését árasztó pályáive, az illusztrációként beékelt fekete-fehér reprodukciók keltette hatást teszik még időtállóbbá bennünk *Nagy Imre* huszonnégy festményének színes reprói. Szavakba nehezen önthető művészi élmény árad el bennünk, amely arra készítet bennünket, hogy a későbbiekben újra s újra kezünkbe vegyük, éljük át a varázst, amely *Zsigódról* árad felénk, az olvasóban biztatást kelt arra, hogy maga is meglátogassa a szülőhely iránti szeretetből és ragaszkodásból fogant képtárat.

A *Pallas-Akadémia Könyvkiadó* és a *Csiki Székely Múzeum* e kiadványa – bizon megelölegezhetjük – az idei erdélyi magyar könyvtermés legértékesebb műremekei közé sorolható.

